

מי שלא מעז

לצד התמרון היבשתי בחזית, הפעולה בעומק במלחמה הבאה היא סיכון מחושב. חומרת האיום על העורף, והעובדה שאויביה במעגל הראשון בנו עצמם כדי שיוכלו לפעול גם בנוכחות מאמץ האש העוצמתי והמדויק של צה"ל, הופכות אותה לכדאית ולנחוצה.

סקירת ספרו של חיים נדל המעז מנצח

נדל, ח' (2015). המעז מנצח. מערכות ומודן

ויקטוריה" ביוני 1970), סיירת חרוב בירדן, סיירת אגוז ב"פתחלנד" שבלבנון, לא נכללו מסיבה זו, וכלל זה חל גם על הפשיטות הרגליות והרכובות שביצעו גדודי גולני והצנחנים. המיקוד היה בתכנון ובביצוע רב-חילי ורב-זרועי.

נדל מנה כמה מאפיינים של כוחות צה"ל שביצעו את הפשיטות בתקופה הנדונה, ובהם אומץ לב, מיומנות, מקצועיות גבוהה, תעוזה, תושייה, יצירתיות וגמישות. ניכר כי אמון החיילים במפקדי הכוחות הפושטים (שהורכבו מנבחרות של מפקדים מצטיינים) היה גבוה, וכי הייתה להם היכולת לעסוק בכול, כלומר גם באימונים לקראת מלחמה, גם בתעסוקות הביטחון השוטף וגם במבצעים המיוחדים. "יכולתם להיות ורסטיליים, קרי לעסוק בכל המשימות, היא אחד המאפיינים הייחודיים שלהם ושל

ישראל ואיראן מנהלות עימות שהולך ומסלים מתחת לסף המלחמה, ומחייב את ישראל לבנות את כוחה באופן שיאפשר לה לפעול ביעילות במעגל השלישי. לצד עימות זה, נדרשת ישראל לפעול כדי לסכל איומים, להרתיע ולשפר את מוכנותה למלחמה גם במעגל הראשון, אל מול צבאות הטרור חמאס, חזבאללה וההתבססות האיראנית בסוריה. אתגר רב-זרתי זה אינו חדש וניתן ללמוד מן העבר לקחים ותובנות על האופן שבו הפעילה ישראל את כוחה נגד זירות מרוחקות למטרות אלה בדיוק.

בתקופה שבין מלחמת ששת הימים למלחמת יום הכיפורים (1967-1973) ביצע צה"ל שורה ארוכה של מבצעים מיוחדים, משולבים ונועזים בעומק שטח האויב, בלבנון, סוריה, ירדן ומצרים. ישראל בחרה

בדפוס פעולות זה, לצד תקיפות אוויריות ומבצעים בקו המגע בגבולות, כדי להרתיע את אויביה, ונקטה גישה עקיפה כדי לפגוע בנכסים אסטרטגיים ובמטרות צבאיות חשובות של אויביה וכדי להשיג אפקט תודעתי מכריע על ההנהגה היריבה.¹ בספרו **המעז מנצח**² ניתח אלוף (מיל') ד"ר חיים נדל מבצעים אלה ואת הלקחים שניתן ללמוד מהם, באזמל חד ובאופן מרתק לקריאה. נדל, יוצא הצנחנים, תיאר מבצעים אלה גם בכובעו כאיש מחקר וגם בשל העובדה שרבים מהם הוא חווה "מהצד של הטייר" כמאמר הגששים.³

בתקופה האמורה בוצעו פשיטות התקפיות רבות, ואולם נדל בחר לנתח רק 27 מהן משום שהגביל עצמו לפשיטות שנשלטו בידי דרג המטכ"ל, ושבהן הכוחות הגיעו ליעד בדרך האוויר או בדרך הים. פעולות רכובות ורגליות שעליהן פיקדו הפיקודים המרחביים, ובהן מבצע "תופת" (פעולת כראמה) בירדן במרס 1968 ומבצעי "קלחת" בלבנון במאי 1970 ובספטמבר 1972, לא נכללו בספר. גם מבצעי סיירת שקד במצרים (ובכלל זה "מבצע

צה"ל בכללותו" (עמ' 44). בנוסף, התאפיין אז צה"ל בגישה ה"פיקוד משימה", שבה למפקד בשטח ניתן חופש פעולה וסמכות לקבל החלטות בהתאם לשינויים ולמצבים בשדה הקרב בכדי לעמוד במשימה לאור המטרה.⁴ גישה זו קיבלה משנה תוקף במבצעים בעומק שטח האויב, שכן הפעולה בנתק הקשתה על מתן סיוע, תגבורת ואפילו קיום שיח ברשת הקשר לכוחות המבצעים. הכוחות היו חייבים להישלח בעוד לדרג המדיני והצבאי הבכיר אמון מלא ביכולתם המבצעית "וביכולת קבלת ההחלטות של המפקד במקום" (עמ' 46).

פשיטה מוססת על הקומנדו המצרי בשדואן

הבולטות בפעולות הללו היו הפשיטה על תחנת השנאים בנג'ע חמאדי (מבצע "הלם") באוקטובר 1968, סדרת מבצעי "בוסתן" בין אפריל לאוגוסט 1969, הפשיטה על האי גרין (מבצע "בולמוס 6") ביולי 1969, הפשיטה המשורינת

סרן (מילי) גל פרל, חוקר במרכז דדו

פשיטה מן הים על בסיסי המחבלים בטריפולי

המבצעים באותה עת, מציין נדל בספרו, היו לא רק נגד יעדי צבאות האויב הסדירים אלא גם נגד יעדי מחבלים. מבצע "ברדס 54-55", שבמהלכו פשטו כוחות הצנחנים והקומנדו הימי בלילה שבין 20-21 בפברואר 1973 על יעדי מחבלים בטריפולי, כ-180 קילומטרים בעומק לבנון, הוא דוגמה למבצע משולב שכזה. באופן שלא תאם מבצעים אחרים שבהם השתתף, תיאר נדל מבצע זה (כמו גם כמה נוספים בספר) בלקוניות. חבל, מכיוון שהתיאור התמציתי מונע מן הקורא ללמוד על המבצע, וכפי שמדגימים המקורות הנוספים שעליהם מתבססת סקירה זאת, יש הרבה מה ללמוד ממנו גם לימינו. הרמטכ"ל דאז, רא"ל דוד (דדו) אלעזר, הנחה את קצח"ר, תא"ל עמנואל (מנו) שקד, כי "ההגעה ליעדים תהיה בהפתעה מוחלטת. ייעשה מאמץ מרבי להימנע מפגיעה בנשים ובילדים, וממגע עם כוחות צבא לבנון" (עמ' 215). בשל הצורך לתקוף שורה של יעדים נחלק הכוח הפשוט, מחטיבת הצנחנים ושייטת 13, לשני כוחות. הכוח שתקף את יעדי "אהובה" היה בפיקוד מח"ט הצנחנים דאז, אל"ם עוזי יאירי. על הכוח שתקף את יעדי "גאולה" פיקד הסמח"ט, סא"ל עמוס ירון. סך הכול מנו הכוחות כ-200 לוחמים.

נדל מנה כמה מאפיינים של כוחות צה"ל שביצעו את הפשיטות בתקופה הנדונה, ובהם אומץ לב, מיומנות, מקצועיות גבוהה, תעוזה, תושייה, יצירתיות וגמישות. ניכר כי אמון החיילים במפקדי הכוחות הפושטים (שהורכבו מנבחרות של מפקדים מצטיינים) היה גבוה, וכי הייתה להם היכולת לעסוק בכול

הרמטכ"ל הנחה את הכוחות לפעול במהירות, ואכן, מרגע הטלת המשימה נמשך הקרב ארבעה ימים בלבד. מנגד, כפי שתיאר לימים אלוף דורות רובין, היו אז לכוחות שעליהם הוטלו מבצעים כאלה "לבנות של יכולות מקצועיות בכל תחומי הלחימה: לא משנה איפה נחתת - יכולת להגיע ליעד במדויק ולבצע לחימה מקצועית. הנועזות הייתה בעצם ההחלטה לבצע פעולה במרחק כזה. נכון, שכאשר אמרו לי שצריך לפשוט על מחנה אל-בדווי, זה נראה לי מעבר לאופק, אבל בסופו של דבר, הפונקציה היחידה לגבי, הייתה - זמן שיט. כל שאר הנושאים כמו: ניווט פרדסים, מעבר קירות בטון, הליכה שקטה עם מטען, לחימה בשטח בנוי - היו לחם חוק. במבצע הזה לא היה שום תחום מקצועי שלא הכרנו קודם. לכן כשאמרו לנו: חברים, יש לכם ארבעה ימים להתכונן, נשאר רק לעשות מודלים".⁶

לפני ההפלגה אמר הרמטכ"ל ללוחמים: "זו פעולה ראשונה שאנחנו עושים אותה לגמרי יזום, מבלי שקודם יהרגו יהודים [...] אלא פשוט, כמו שצריך לנהל מלחמה. יש אויב, הוא אומר שיש מלחמה, שיאכל את זה".⁷ הכוחות נחתו מן הים בסירות גומי בחוף טריפולי. לאחר שנעו ליעדים ונערכו לתקיפה, כתב "כל כוחות המשנה של כוח 'אהובה' פעלו בהתאם לתכנון: כוח 'אהובה 3' (סיירת חטיבה 35) שפעל מול יעד רגיש במחנה הפליטים היה ראשון, ושאר הכוחות פעלו בעקבותיו" (עמ' 223). כוח סיירת צנחנים נע בינות לבתי מחנה הפליטים אל-

בגדה המערבית של תעלת סואץ (מבצע "רביב") בספטמבר 1969, הפשיטה על המכ"ם המצרי (מבצע "תרנגול 53") בדצמבר 1969, והפשיטה על פירות (מבצע "אביב נעורים") באפריל 1973.

פשיטה מרשימה נוספת הייתה מבצע "רודוס", פשיטה מוסקת שנערכה ב-22 בינואר 1970 על האי שדואן, אי אלמוגים בים סוף, דרומית-מערבית לשארם א-שייח', שהוצבו בו חיילי קומנדו מצריים. כוח הקומנדו המצרי היה ערוך באי בכמה עמדות, בונקרים ומוצבים שזכו במהלך תכנון המבצע לשמות קוד כמו "דפנה", "חביבה", "גילה" ועוד. קצח"ר, תא"ל רפאל איתן (רפול), הטיל את המשימה על חטיבת הצנחנים שעליה פיקד אל"ם חיים נדל (המחבר). לאחר תקיפה של מטוסי חיל האוויר לצורך ריכוך היעדים שעל האי הנחיתו חמישה מסוקי "סופר פרלון" את הצנחנים באי ב-9:14 בבוקר.

הכוח מגדוד 202, בפיקוד סא"ל יעקב חסדאי, נע לעבר עמדות הקומנדו המצרי והחל בלחימה. במקביל, חיל האוויר תקף והטביע שתי טרפדות של חיל הים המצרי שנשלחו כתגבורת. לאחר כיבוש קו העמדות הראשון נע כוח סיירת צנחנים בפיקוד סרן מוטי פז ליעדי. הכוח נקלע לשדה מוקשים וספג פצועים והרוג - סמל ישראל בר-לב. "הסתבכות הסיירת לא עצרה את לחימת שאר הכוחות. במקביל הורה המג"ד חסדאי לאחד מכוחותיו לכבוש את 'גילה' - מוצב ששלט על יעד 'בתי' ובו היה המכ"ם הימי. הכוח הרג חיילים מצריים אך בחילופי האש נהרג לוחם מגדוד 202, רב"ט חיים איסרוביץ. בשלב זה החליט מפקד המבצע, המח"ט חיים נדל, להפעיל את העתודה ולכבוש את 'דפנה' מכיוון אחר, וכך להימנע מלעבור בשדה המוקשים" (עמ' 131).

כיבוש היעד "בתי" (מתחם המגדלור שעל האי) היה אמור להיות גולת הכותרת של המבצע. ב-12:00 בצהריים החל הכוח לטהר את מתחם המגדלור. במהלך הלחימה נפגע מ"פ, סרן יצחק (איקי) קוטלר, ונהרג מצרור שנורה לעברו, וחייל נוסף נפצע. הנפגעים חולצו לאחור, ובמקביל "הורה חסדאי לטהר באש את החדרים המערביים מצפון לדרום" (עמ' 132). חוליית הטיהור נעה באש ורימונים מחדר לחדר, וכבשה את המתחם. כוח העתודה בפיקוד סא"ל עמוס ירון, מפקד בסיס האימונים החטיבתי, הוטס במסוקים לאי ונע לעבר היעד "דפנה". בסיוע מטוסי קרב שתקפו מן האוויר הלוחמים בפיקוד ירון, "דילגו מסלע אחד למשנהו, תוך תנועה ואש וחיפוי הדדי. גם כאן קראו נושאי הרמקולים למצרים להיכנע, אך גם כאן ללא תוצאות" (עמ' 133). ב-15:00 כבשו הצנחנים את האי והחזיקו בו 36 שעות. בפעולה נהרגו כ-30 חיילים מצריים ונשבו כ-60, וכמו כן נתפס מכ"ם ימי. מנגד, יש לציין שהצנחנים נתקלו באויב נחוש שלחם היטב.⁵ שלושה מחיילי הכוח נהרגו, ושבעה נפצעו.

ירי רתק בזמן הסתערות הצנחנים על האי שדואן, במבצע "רודוס", 1970. כיבוש היעד "בתייה" (מתחם המגדלור שעל האי) היה אמור להיות גולת הכותרת של המבצע. צילום: דו"ץ

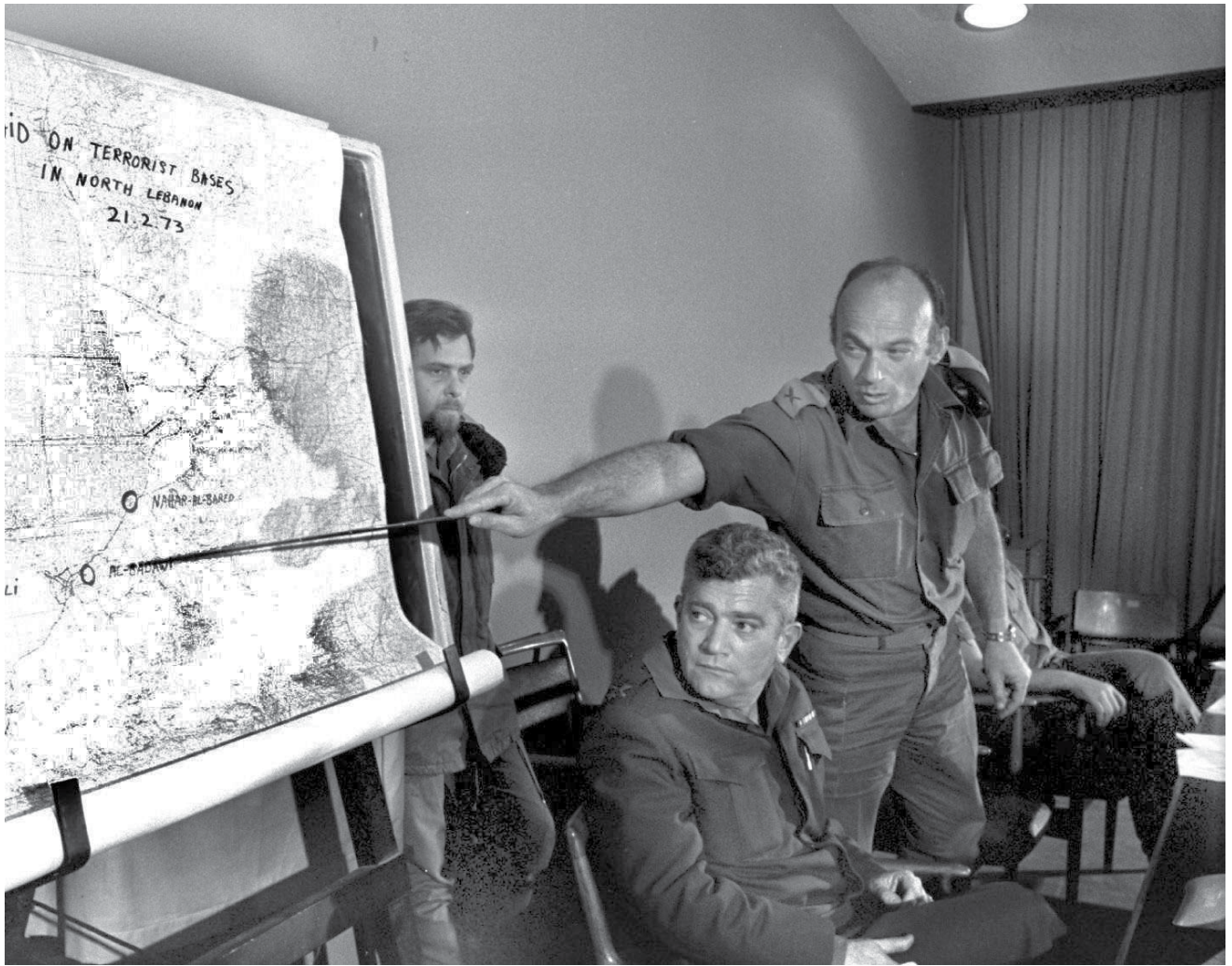
קילומטרים מן החוף. היינו די כבדים בתנועה. כל אחד מאיתנו סחב ציוד מלחמתי כבד על הגב. אני אישית הייתי בכוח החוד בפעולה".⁸ הכוח, סיפר אלמוג, התגנב ליעד בחשאי. "במרחק מטרים ספורים מן המבנים בהם התגוררו המחבלים פתחנו באש. התחלנו לעבור חדר חדר ולטהר את השטח. בחדר השלישי הופיע מולי בריצה מחבל חמוש ברובה סער 'קלצ'ניקוב'. הייתה עשירית שנייה של מבוכה - ויריתי בו צרור. הוא נפל במקום. לקחתי לו את הנשק והמשכתי בהסתערות. מעבר לפינה היה בונקר תת-קרקעי. מולי הופיע מחבל נוסף. יריתי בו מטווח קצר והמשכתי. מסביב היו היתקלויות נוספות. אחרי מספר דקות של לחימה השתרר שקט. היעד היה בידניו".⁹ גם הכוחות שתקפו את יעדי "גאולה", בפיקוד הסמח"ט, סא"ל עמוס ירון, פעלו בהתאם לתוכנית. בנקודת התצפית אותר שומר נוסף מחוץ למתחם ומג"ד 890, סא"ל יצחק מרדכי, שינה את התוכנית - כוח החוד הרג את השומר הנוסף ופוצץ את השער בבונגלור. אז הסתערו הכוחות על המחנה, פוצצו את מחסני התחמושת והרגו מספר מחבלים.

כוח בפיקוד רס"ן דורון רובין, שכלל גם נבחרת מגדוד 450 (קורס המ"כים החטיבתית) וכוח משייטת 13, תקף מפקדת מחבלים. במהלך הלחימה נהרגו שבעה מחבלים, אך נפצעו ארבעה לוחמים ובהם רס"ן אילן אגוזי מהקומנדו הימי, שנפצע כשהרים רימון שנזרק לעבר המפקדה והתגלגל חזרה אל הכוח במטרה להרחיקו מלוחמיו (הוא עוטר בעיטור העוז

בדווי ותקף את מפקדת פת"ח האחראית לגזרת טריפולי. הכוח, בפיקוד סרן אבנר חרמוני, ניהל לחימה מטווחים קצרים עם המחבלים, הרג ארבעה מהם ופיצץ מחסן נשק סמוך. במהלך הלחימה נפצעו שלושה מלוחמי הסיירת ובהם חרמוני. כוח גדוד 50, בפיקוד סא"ל אמנון ליפקין, תקף את יעד "אהובה 1", בסיס אימונים ובתי מלאכה של הפת"ח, טיהר אותו ממחבלים ופוצץ את המבנים שבו.

המבצעים שתיאר נדל, כשם שנשענו על היסודות והערכים שגובשו בפעולות התגמול של הצנחנים בשנות ה-50, הניחו בתורם את "היסוד החזק והאיתן לתורת הפשיטות והפעולות הנועזות והמשולבות של צה"ל בעתיד"

כוח מגדוד 202, בפיקוד סא"ל שמואל שחם, תקף את יעד "אהובה 2", בסיס של ארגון החזית העממית לשחרור פלסטין. דורון אלמוג, שהיה אז מ"פ בגדוד, סיפר לימים כי "הייתה זו פשיטה מתוכננת ומדויקת בביצועה. הפלגנו בספינת טילים משך יום שלם ואת הדרך לחוף עשינו בסירות גומי. עם הנחיתה בחוף פתחנו בתנועה רגלית ליעדים שנמצאו במרחק כשישה

תדרוך לעיתונאים על מבצע "ברדס 54-55", 1973. נדל תיאר מבצע זה בלקוניות. צילום: משה מילנר, לע"מ

(1976), וכמוהם יחידות צבא היבשה, בלבנון (ודי להזכיר את מבצע "שומרי יער", פשיטה שביצעה סירת צנחנים על מפקדת מחבלים בלבנון ב-1989),¹⁰ יהודה ושומרון ורצועת עזה.

מנגד, במלחמות התקשה צה"ל בפעולה יעילה בעומק, באופן שיש לו זיקה ברורה למערכה כולה ולמאמץ התמרון העיקרי בחזית. החריגה היחידה כמעט היא הנחתת "עוצבת האש" בפיקוד תא"ל עמוס ירון, בדגש על חטיבת הצנחנים 35, בפיקוד אל"ם יורם יאיר, בעומק לבנון, בשפך נהר אל-אוואלי, במלחמת לבנון הראשונה.¹¹ היה זה אחד המקרים הבודדים במלחמות ישראל שבו בוצעה פעולה משולבת מוצלחת בחזית ובעומק שיש בכוחה להכריע.

במלחמת ההתשה ועד למלחמת יום הכיפורים, כפי שתואר בספר, ריכזה מקצח"ר את התכנון והפיקוד על המבצעים המיוחדים המשולבים של צה"ל שכונו "אג"מיים", כלומר שאינם למטרות איסוף מודיעין, בשגרה ובמלחמה. בהמשך עשתה זאת משמ"ם (מפקדת השליטה למבצעים מיוחדים). המשמ"ם הוציאה לפועל מספר מבצעים מודיעיניים במלחמת לבנון הראשונה, שימשה כמפקדה במבצע "כחול וחום" (פשיטה של כוחות גולני והשייטת על מפקדת ארגונו של

על גבורתו). הכוח בפיקוד רובין פינה את הפצועים ופוצץ את המפקדה. במקביל תקף כוח שייטת 13 משרד של ארגון החזית העממית לשחרור פלסטין, הרג שני מחבלים ופוצץ את המבנה. הכוחות הפושטים ספגו תשעה פצועים, אך הרגו כ-40 מחבלים ופצעו כ-60 נוספים. ייחודו של המבצע נבע, כאמור, מכך שהיה מבצע יזום, שבוצע בעומק רב בשטח לבנון ובסמוך לגבול הסורי, מהיקפו ומכך שזו הייתה הפשיטה הראשונה ארוכת הטווח מהים שביצעה צה"ל.

מה בין הפשיטות שבספר לאתגרי צה"ל?

המבצעים שתיאר נדל, כשם שנשענו על היסודות והערכים שגובשו בפעולות התגמול של הצנחנים בשנות ה-50, הניחו בתורם את "היסוד החזק והאיתן לתורת הפשיטות והפעולות הנועזות והמשולבות של צה"ל בעתיד" (עמ' 9). מנגד, בעוד צה"ל הצטיין בתקופה הנדונה בפשיטות בשגרה ובמלחמת ההתשה, הרי במלחמת יום הכיפורים התקשה צה"ל לבצע פעולות בעומק האויב שהייתה להן זיקה ברורה לפעולה בחזית. גם בשנים הבאות, ביצעו הכוחות המיוחדים של צה"ל שורה ארוכה של פשיטות מרשימות (ובהן מבצע אנטבה ביולי

לוחמים במהלך מבצע "חד וחלק", אוגוסט 2006. כשעלה הרעיון לפשוט על יעדי חזבאללה בעיירה בעלבכ, לא נמצא אלוף שראה בפיקוד על המבצע את אחריותו הברורה. צילום: אתר צה"ל

לפעולה בעומק, שיש גם בהם כדי לשדר חוסר כוונה למימוש התוכניות".¹² לאלה מתווספת נטיית המטכ"ל לפו"ש ריכוזיים על חשבון הפיקודים המרחביים, באופן שמחליש ומעקר את עצמאותם, ובפועל, את תחושת המסוגלות והיכולת של כוחות היבשה, ובהם הכוחות הפועלים בעומק.¹³ מערכות השו"ב המתקדמות חיזקו מגמה זו, שכן הקנו שליטה רבה יותר לפיקוד הבכיר שבמפקדות, ופגעו בצורה קשה ביוזמה ובחופש הפעולה של דרג מפקדי השדה.

אולם בניגוד להצעת שלח, הפתרון הנכון לא יהיה סגירת המפקדה. כפי שהתברר במלחמת לבנון השנייה, לפיקוד הצפון לא היה קשב לפעולות בעומק, ובמידה מסוימת גם למטכ"ל. דוגמה מובהקת היא מבצע "חד וחלק". בעוד פיקוד הצפון התמקד במרחב החזית נותר העומק באחריות המטכ"ל, שבתורו הסתפק בעיקר בתקיפת עומק בלבנון באמצעות חיל האוויר. כשעלה הרעיון לפשוט על יעדי חזבאללה בעיירה בעלבכ, לא נמצא אלוף שראה בפיקוד על המבצע את אחריותו הברורה. לבסוף התנדב מפקד חיל האוויר, אלוף אלעזר שקדי,

אחמד ג'בריל בנאעמה, סמוך לביירות, בדצמבר 1988) וריכזה את ההכנות למבצע הקרקעי שלא יצא לפועל במלחמת המפרץ הראשונה (1991).

ב־2011 הקים צה"ל את מפקדת העומק, בראשות אלוף, על־מנת ליזום ולהוביל מבצעים רב־זרועיים בעומק בעת מלחמה. בהמשך הוקמה ב־2015 חטיבת הקומנדו ב"עוצבת האש", ונוספה למערך הכוחות שמיועדים לפעול במלחמה בעומק שטח האויב. עוד כולל המערך את יחידות הכוחות המיוחדים ואת חטיבת הצנחנים, כמו גם כוחות מילואים. עם זאת, מציין נדל בסיכום הספר, "הקמת מפקדת העומק לא פתרה אפוא את הבעיות שערכו עד היום ביצוע מבצעים מיוחדים ומשולבים במהלך מלחמות, כמו סדר העדיפות בביצוע משימות, נכונות לקחת סיכונים, שיקולי עלות־תועלת והימצאות חלופות אחרות לביצוע המשימות, כמו הפצצות מטוסי חיל האוויר" (עמ' 258).

יתרה מכך, המפקדה, כפי שציין הח"כ לשעבר עפר שלח, נדרשת להתמודד עם "פערים משמעותיים בבניין הכוח

לפקד מהבור על המבצע, כשלצידו עוזר ראש אמ"ץ למבצעים מיוחדים, תא"ל טל רוסו (יוצא יחידת שלדג שעמד בראש מפקדת עומק מאולתרת).¹⁴ ב-2 באוגוסט 2006 פשטו כוחות סיירת מטכ"ל ושלדג על יעדים בעיירה בעלבכ והרגו כ-20 מחבלים. הייתה זו הפשיטה בסד"כ הגדול ביותר שביצע צה"ל במלחמה (כ-200 לוחמים).¹⁵ על מבצע "יער הנגב", במסגרתו פשטו כוח שייטת 13 על מפקדת חזבאללה בעיר צור והרגו פעילי חזבאללה,¹⁶ פיקד מפקד חיל הים, אלוף דוד בן בעש"ט (שוב, כשרוסו לצידו).

היעדר מפקדה ייעודית בראשות אלוף שזוהי אחריותו והתמחותו, יביא במלחמה הבאה שוב למצב שאירע במלחמת לבנון השנייה, שבו העומק (ואפילו העומק האופרטיבי בחזית) ייפול בין הכיסאות ללא "בעל בית" שיקבל עליו אחריות. לכן, יש לגשר על הפערים ולהקצות למפקדה משאבים מתאימים וכוחות מאומנים וייעודיים, כמו גם לעגן את פעולתה בתוכניות אופרטיביות רלוונטיות, בנות מימוש והשגה, ואין לערער על נחיצותה. במקביל, יש לשוב לגישת הפיקוד המבוזר מוכוון המשימה, הן בעבודת המפקדות והפיקודים מול המטכ"ל והן - וחשוב מכך - בדרג הטקטי, במיוחד זה שמיועד לפעול בעומק. הטעמים הם אותם הטעמים שמנה נדל בספרו, ושהיו נכונים בשעתו גם למפקדים שפעלו באותה תקופה.

במלחמת ההתשה ועד למלחמת יום הכיפורים, כפי שתואר בספר, ריכזה מקצת"ר את התכנון והפיקוד על המבצעים המיוחדים המשולבים של צה"ל שכונו "אג"מייס", כלומר שאינם למטרות איסוף מודיעין, בשגרה ובמלחמה

דגש חשוב נוסף של המחבר נוגע לכך ש"כוחות מיוחדים ולוחמה זעירה אינם חזות הכול. צה"ל זקוק גם לכוחות שריון, חי"ר, הנדסה, ארטילריה, חיל אוויר וחיל ים כדי להכריע מערכות" (עמ' 258). בסופו של דבר, במלחמה, על המבצעים המיוחדים לתמוך את המאמץ המתמדי העיקרי, שאם לא כן יהיו בבחינת הפעלת כוח חסרת כיוון ומטרה, כפי שהיו לא פעם במלחמת לבנון השנייה. החיבור של הפעולה בעומק למאמץ העיקרי - גם הוא מתפקידיה של מפקדת העומק.

המפקדים והלוחמים שהשתתפו בפשיטות שתיאר נדל השתתפו מאוחר יותר, בין שבסדר ובין שבמילואים, במלחמת יום הכיפורים. הביטחון ביכולת, תחושת המסוגלות והנכונות להעז שנבנו בקרבם באותן פשיטות שירתו אותם גם במבחן עליון זה. מכאן, שלצד אימונים מדמי מציאות, המבצעים המיוחדים והפשיטות משמשים, נוסף על הרווח המבצעי שגלום בהם, גם לבניין הכוח, להכשרת המפקדים, להחדרת תחושת המסוגלות והתעוזה בלוחמים, ולחזיון אמון הדרג הצבאי והמדיני הבכיר בכוחות הלוחמים, שנבנה אט-אט על בסיס הצלחות קטנות. אלה אינם נוצרים יש מאין ביום פקודה, במערכה הבאה, ויש לבנות ולטפח אותם בזמן שקודם למלחמה.

כמה מהדברים כבר נעשים. בשנים האחרונות הובילו מפקדי פיקוד הצפון דאז, אלוף אמיר ברעם, ומפקד אוגדת הבשן,

תא"ל רומן גופמן, מערכה לסיכול ההתבססות האיראנית במרחב שמדרום לדמשק, והניסיון לפתוח חזית יבשתית נוספת מול ישראל בגבול רמת הגולן. מערכה זו כללה בין היתר "אין ספור תקיפות אוויריות, פשיטות קרקעיות וסיכולים".¹⁷ פשיטות אלה דמו יותר דווקא לפשיטות הקרקעיות שלא נכללו בספר, בשנות ה-70, ב"פתחלנד",¹⁸ אך העיקרון נותר זהה.

מאז התקופה שתוארה בספר השתנו האימים שעימם מתמודדת ישראל. בעוד האיום מצד צבאות סדירים פחת, עלה האיום (במעגל השלישי) מצד איראן שחותרת להגמוניה אזורית ומבקשת לקנות לעצמה אחיזה במרחב, וגברה הסכנה מצד ארגוני פרוקסי (שלוחים) איראניים וצבאות טרור (חזבאללה וחמאס). עם זאת, קבע נדל, "צה"ל צריך להפעיל מבצעים מיוחדים ומשולבים בכל סוג של מלחמה - הן במלחמה כוללת נגד צבאות סדירים גדולים והן במלחמה א-סימטרית נגד ארגון לא מדינתי, כמו ארגוני הטרור בלבנון וברצועת עזה" (עמ' 258).

היעדר מפקדה ייעודית בראשות אלוף שזוהי אחריותו והתמחותו, יביא במלחמה הבאה שוב למצב שאירע במלחמת לבנון השנייה, שבו העומק (ואפילו העומק האופרטיבי בחזית) ייפול בין הכיסאות ללא "בעל בית" שיקבל עליו אחריות

אין בכך לומר שהמבצעים בעומק הם עניין של מה בכך. האופן שבו סיכלו הכוחות האוקראיניים את הניסיון של הצנחנים והכוחות המיוחדים הרוסיים לכבוש את שדה התעופה בגוסטומל, לאחר שניתנה להם התרעה מודיעינית, סיפק המחשה ברורה לדרך שבה כוח מגן מגביה את חומותיו.¹⁹ פעולה בעומק מחייבת להביא כבר בגל הראשון את עיקר הכוח שסיפק כדי לבצע את המשימה, שכן האויב יבקש לסגור את הפרצה. יתרה מכך, מימוש עקרונות התחבולה וההפתעה חיוני להצלחת פעולה בעומק במידה שעולה על חשיבותם בתמרון בחזית, בשל העובדה שהכוחות יפעלו בנתק כשהם קלים וחסרי מיגון וכוח אש ביחס לכוחות המתמרנים בחזית.²⁰ בנאומו עם מינויו לרמטכ"ל, ציין רא"ל הרצי הלוי כי מפקד בצה"ל חונך על העיקרון לפיו "נטילת יוזמה וסיכון היא הכרח".²¹ האיום הגובר מצד איראן, וההבנה שסביר מאוד שהמלחמה הבאה תהיה רב-זירתית ותמתח את יכולות צה"ל ברזמנית לפעילות במעגל הראשון והשלישי,²² מחייבים את ישראל להעז, ליזום וגם ליטול סיכונים מחושבים.

לצד התמרון היבשתי בחזית, הפעולה בעומק במלחמה הבאה היא סיכון מחושב. חומרת האיום על העורף, והעובדה שאויביה במעגל הראשון בנו עצמם כדי שיוכלו לפעול גם בנוכחות מאמץ האש העוצמתי והמדויק של צה"ל, הופכות אותה לכדאית ולנחוצה, שכן היא יכולה להוציא משיווי משקל את האויב, לחייב אותו להשקיע תשומות, כוח אדם ומשאבים במרחבים שהעריך כמוגנים, ליצור בקרבם תחושת נרדפות ולתרום תרומה מהותית להכרעתו.

ההערות למאמר זה מתפרסמות בסוף הגיליון.

